

## Suaugusieji ir jaunimas kalba dviem skirtingomis kalbomis

"Kalba - sielos veidrodis. Kaip žmogus kalba, toks jis ir yra" - kadaise pasakė romėnų poetas Publilijus Siras. Ir iš tiesų kartais pirmas išgirstas žodis iš nepažįstomojo lūpų, mums sukelia kažkokias emocijas, sudaro pirmą įspūdį apie jį, jo išsilavinimą, jo kultūrą. Kartais netgi nulemia ar tu nori jį pažinti geriau, ar priešingai, daugiau nenorėtum susitikti savo kelyje.

Šiandieną lietuvių kalba išsiskiria į dvi kalbas: suaugusiųjų ir jaunimo. Kodėl taip atsitiko, kad jaunimas nesusišneka su savo tėvais, mokytojais, seneliais ir patys lieka nesuprasti jų? Juk visi šie žmonės nuo mažų dienų suteikia kalbos pagrindus ir moko mus, kol tai įsisamoninam. Vis dėl to dėl vaikurių veiksmų, ypač paveikusių jaunimą, atsirado kalbos barjeras tarp skirtingo amžiaus žmonių.

Pradėsiu nuo jaunimo, kadangi pati priklausau jam ir dažniausiai susiduriu su jų vartotinu žodynu. Iš tiesų kiekvienas iš mūsų nori nenori, vistiek susiduria su ta iškreipta lietuvių kalba, nes ji yra vartojama visur - gatvėse, mokyklose, universitetuose, kine, diskotekose, kavinėse ir panašiose vietose, kur renkasi jaunimas. Visais laikais paaugliai norėjo išsiskirti iš kitų: elgesiu, išvaizda, kalba. Tam ir susikuria įvairių socialinių grupių žargonai. Jaunuoliai daug neigiamos įtakos daro kalbai, vartodami žargoninius žodžius, svetimybės. Šiuo metu kalba kenčia nuo įkalinimo įstaigose naudojamo žargono, kuris labai plinta tarp mokyklinio amžiaus jaunimo. Jaunuoliams taisyklingai kalbėti trukdo tai, kad jie mažai skaito grožinę literatūrą, liaudies pasakas, dainuoja lietuviškas dainas. Žodyno turtingumui neužtenka televizijos laidų, filmų ar internetinės kalbos. Jeigu televizijos ir radijos kalbų taisyklingumas yra kontroliuojamas, tai internete - tikrai nėra jokios kontrolės. Ten jaunimas gauna daug netaisyklingos kalbos pavyzdžių. Šiuolaikinis jaunimas ypač pamėgo dainuoti anglų kalba, nors nuo seno žinoma, kad daina visais laikais buvo ir yra tautiškumo saugotoja. Šiais laikais nueita taip toli, kad kai kurie lietuviai dainininkai kuria tekstus tik anglų kalba („Amberlife“, „Skamp“). Taigi svetimų žodžius nuolat girdime koncertuose, jaunimo renginiuose, per televiziją bei radijo laidas. Galima teigti, kad didelė dalis moksleivių ir studentų nemažą laisvalaikio dalį užuot paskaitę knygą, praleidžia žaisdami kompiuterinius žaidimus. Tai atsispindi ir jų kalboje. Visų pirma, žaisdami kompiuteriu, jie perima visus kompiuterinės technikos skolinius, antra, sukaupia ir platina skolinius, funkcionuojančius kompiuterinių žaidimų srityje (pvz.: akountas, bagas, boxas, decoderis, deface, displejus, downloadinti, draivas, fagas, failas, geimas, geimeris, geiminti, hakeris, instalinti, loudinti, offline, online, overklokeris, pakas, pasvordas, saitas, seivinti, užsiloginti ir pan.) .

Žurnalistai teigia, kad dėl užsienio kalbų įtakos paplitę barbarizmai ypač veikia mūsų žodyną. Daugiausia dėl tarmių, ypač rytų aukštaičių, poveikio plinta trumpųjų kirčiuotų balsių ilginimas, pvz.: kytas (= kitas), sunkūmas (= sunkumas), nekirčiuotų ilgųjų balsių trumpinimas, pvz.: pažimys (= pažymys), grudelis (= grūdelis). Toks tarmiškas kirčiavimas ir tarimas griežtai taisomas. Būdingos klaidos, vartojamos ir televizijoje, radijuje, pvz.: Pas mus (= mums) trūksta ryžto. Kas liečia įstatymus, jie (= o įstatymai, o dėl įstatymų) nepakankamai tobuli. Skaitau kelis laikraščius, tame tarpe (= tarp jų, taip pat) „Šilokarčema“.

Suaugusieji, priešingai negu jaunimas kalba intelektualiau - suaugusiųjų kalba. Kas būdinga šiai kalbai? Atsakymas labai paprastas: visa, kas nebūdinga jaunimo kalbai. Suaugusieji kalba vartodami daug jaunuoliui nesuprantamų sąvokų, per daug sudėtingais sakiniais. Ne retas jaunuolis jų nesupranta, todėl ši kalba jam tampa neįdomi. Ir vėl kyla klausimas: kodėl nesupranta? Ogi todėl, kad jaunimas šiais laikais yra neapsisikaitęs ir neišprusęs. Vietoje knygų, jie mieliau pasirenka kompiuterį, internetą, televizorių. Pripažinkime, suaugusieji rečiau naudojasi internetu, negu jaunimas. Daugumos jaunuolių tėvai net nemoka naudotis kompiuteriu, jei jiems tai nėra būtina (pvz. darbo atžvilgiu), tai ką jau kalbėti apie naudojimąsi internetu. Tačiau nemokėjimas nėra minusas, suaugę puikiai išsiverčia be to. Todėl tik kai kurie iš jų daug rečiau, nei jų vaikai, naudojasi tokiomis paslaugomis, kaip

internetinės pažintys, viešieji forumai. Suaugusieji mieliau skaito normalia, lietuviška kalba, be jokių žodžių iškraipymų parašytas naujienas. Kaip pavyzdį paimkime gan populiarų Lietuvoje naujienų portalą, „Alfa.lt“. Suaugusieji, skaitydami tokiuose portaluose, ne tik apsišviečia, bet ir plečia savo lietuvių kalbos žinias. Dažnai skaitydami, kultūringa kalba parašytas naujienas, suaugusieji ir realiai pripranta taip kalbėti.

Vis dėl to, reikia pripažinti, kad ir tarp suaugusių žmonių yra išimčių, kurie savo kasdienėje kalboje vartoja įvairius barbarizmus ir skolinius. Dažniausiai tai būna rusų kalbos kilmės žodžiai. Galima spėti, kad įtakos jų žodynui turi mokykloje mokytasi rusų kalba. Juk daugelio jaunuolių tėvai rusų kalba kalba taip pat laisvai, kaip ir gimtąja kalba, nes kaip žinome, rusų kalbą tėvų laikais buvo privaloma mokytis. Labai mėgiami suaugusiems yra ir rusiški filmai.

Taigi, galima padaryti išvadą, kad nesvarbu kokio amžiaus žmogus bebūtų, jo kalbos teisingumas, lietuviškumas priklauso nuo tautiškumo, atsidavimo, jo pagarbos savo gimtajai kalbai, Lietuvai. Jei žmonės nori išsaugoti lietuvių kalbą, turi naudoti ją kasdien, be jokių svetimybų. Suaugę žmonės turi nuo pat mažumės atsidavimo ir pagarbos savo gimtajai kalbai mokytis ir savo vaikus, nes juk vaikai visada buvo ir bus mūsų šalies ateitis.

Na, Lietuva, bent jau seniau, turėjo tautos šviesuolių, kurie stengėsi dėl lietuvių kalbos, tai yra Kazimieras Jaunius (1848-1908) - dvasininkas, Peterburgo dvasinės akademijos lotynų, graikų, hebrajų kalbų dėstytojas. Parašė lietuvių gramatiką, kurią 1911 m. išleido jo sekretoriumi dirbęs Kazimieras Būga. Be lietuvių kalbos, jos istorijos ir tarmių, Jaunius domėjosi lietuvių kalbos ryšiais su kitomis indoeuropiečių šeimos kalbomis. Tyrinėjo senąją lietuvių mitologiją. Mūsų kalboje įsigalėjo kai kurie Jauniaus vartoti terminai: prokalbė, priesaga, priešdėlis ir kt.

Kazimieras Būga (1879-1924) - pirmasis lietuvių kalbininkas profesionalas. Labiausiai nusipelnė tuo, kad sumanė ir išleido „Lietuvių kalbos žodyną“. Tyrė vietovardžius ir asmenvardžius.

Jonas Jablonskis (1860-1930) - lietuvių bendrinės kalbos kūrėjas, normintojas, ugdytojas. Yra pirmųjų norminių gramatikų kūrėjas, parašė daug kalbos straipsnių, recenzijų, taisė klaidas, svetimybes. Stengėsi bendrinėje kalboje vartoti daugiau „kaimo“ žodžių. Jo įvesti žodžiai: atvirukas, degtukas, bendradarbis, mokinyš, sąsiuvinys, vadovėlis.

Juozas Balčiukonis (1885-1969) - tęsė Jablonskio kalbos ugdymo tradicijas, rūpinosi jaunimo kalba. Išvertė Anderseno, br. Grimų, Šarlio Pero, Žiulio Verno ir kitų rašytojų kūrinius.

Prancūzų kalbininkas Antuanas Mejė yra pasakęs: „Tas, kuris nori žinoti, kaip kalbėjo mūsų proseneliai, turi atvažiuoti pasiklausyti, kaip kalba lietuvis valstietis“. Ir iš tiesų, turbūt teisingiausiai lietuvių kalba vartoja žmonės, nugyvenę visą savo gyvenimą kaime. Galbūt jų kalba nepasirodytų labai moderni, gal net šiek tiek juokinga, bet juk jie perėmė tą kalbą iš savo senelių šie iš savo senelių ir taip tęsiasi nenutrūkstama grandinė. Tai yra tikroji lietuvių kalba, nepaveikta televizijos, radijo, interneto įtakos. O geriau įsiklausius ji gali pasirodyti esanti iš tiesų labai skambi!

Pateiksiu dažniausiai vartojamų svetimybų sąrašą ir jų išreiškimą taisyklinga lietuviu kalba:

- adejalias, adijalias = apklotas;
- apart = be, išskyrus, be to;
- bantas = kaspinas, peteliškė (kaklaraištis) ;
- baranka, baronka = riestainis;
- baumkuchenas, bankuchenas = šakotis;
- biednas = neturtingas;
- bliūdas = dubuo;
- bonka, bonkė = butelis;
- bulka = banda, pyragas;

- brudas = bjaurumas, nešvarumas;
- dekis = užklotas;
- kaldra = antklodė;
- kalnierius = apykaklė;
- knopkė = mygtukas;
- kūdas = liesas;
- (su)kūsti = (su)lysti;
- kurtkė = striukė;
- papkė = aplankalas, segtuvas;
- plėmas = dėmė;
- tapkės = šlepetės;
- žiurastas = prijuostė.

#### Apibrėžimas

Svetimybės arba barbarizmai (gr. *barbaras* „svetimas“), yra tokie skoliniai, kurių svetimumas lietuvių kalboje labai jaučiamas. Tai žodžiai, kurie neatitinka bendrinės kalbos normų ir lieka už jos ribų. Bendrinėje kalboje visi jie turi adekvačius pakaitalus. Dėl to dabartinėje lietuvių bendrinėje kalboje barbarizmų vartojimo sfera yra labai ribota. Bet šnekamojoje liaudies kalboje jų vartojama dar gana daug.

Barbarizmai yra laikomi neigiamu kalbos reiškiniu. Kalbos mokslo jie traktuojami kaip normos priešybė, t. y. kalbos klaidos. Barbarizmų vartojimas pateisinamas tik grožinės literatūros kūriniuose kaip tam tikra stilizavimo priemonė.

Lietuvių kalboje pasitaikantys barbarizmai dažniausiai yra slaviškos kilmės, bet vartojami ir germaniškos kilmės.

Išvada tokia, kad galima sutikti su teiginiu, jog jaunimas ir suaugę kalba dviem skirtingomis kalbomis, tačiau tiek jaunimo, tiek suaugusiųjų kalba turi trūkumų, na galbūt pastaroji mažiau. Labai nedidelė Lietuvos gyventojų dalis, turbūt ją galima pavadinti „Lietuvos inteligentija“ kalba taisyklingai, nevartodami svetimybų, barbarizmų, siekiant pajvairinti ar pagražinti lietuvių kalbą, nes pripažinkime – ši kalba ir taip yra labai graži ir daugelis šalių galėtų pavydėti jos skambesio!